

ולא רק אנשי ירושלים נהגו בחומרא זה, אלא אף בני חברון, כפי שלמדים
אנו מספר זכרונות אליהו לר' אליהו סלימן מני (ירושלים תרצ"ו—תרצ"ח):
יום איסור חג שמעתי מפי זקנים שפה עה"ק חברון ת"ו נהגו שלא
לעשות בו מלאכה, ואם לפעמים ימצא אדם שפתח חנות, הרב המ"ץ
היה מכריחו לנעול החנות, ועל פי עדותם גם אני הכרתי לקצת
בני אדם שפתחו החנות ביום הנ"ל לסגור, וכן אסרתי המלאכה
הנ"ל.⁵⁸

וכפי הנראה היו גם מקומות נוספים שנהגו באיסור זה, כי ע"כ מצינו
בפוסקים שמביאים להלכה שבמקום: שנהגו שלא לעשות מלאכה [באסרו
חג] אסור משום דברים המותרים [ואחרים נהגו בהם איסור] (כף החיים,
או"ח תצד אות מט)⁵⁹.

58 הירושלמי מובא באגור, סוף דיני יום טוב, סי' תרסב, מהדורת ר"מ הרש"ר,
ירושלים תש"ך, עמ' קט, וממנו בב"י או"ח תצד.

59 לא הזכירו (או לא הכירו?) את הירושלמי שבע"ז. ראה הערת הברכי יוסף
להיד"א, או"ח תצד, אות ד שהאריך בענין זה.

60 עיין בברכי יוסף שם, שהעיר שהרי"ף, הרמב"ם והרא"ש לא הביאו דבר זה.
וכן ראה במשנה למלך, ה' כלי המקדש ו ט, מגן אברהם או"ח תכט סק"ה,
ושו"ע הרב שם. וראה באנציקלופדיה לתלמודית ב, עמ' קיז שסיכם את
השיטות.

61 ובאשר למוצאי שבועות, מוסכם על דעת הרבה פוסקים שיש איסור מלאכה,
משום יום טובות. ראה שבלי הלקט שם בשמו של בעל היראים, ואגור שם משמו
של ר' ישעיה, ושו"ע תצד ג, ובמגן אברהם שם, ואנציקלופדיה לתלמודית שם.
ראה בספר הרוקח סו"ס שסב (בגליון) על מנהג גרמיישא. וראה מנהגים דק"ק
וורמיישא, מהדורת רב"ש המבורגר ור"י זימר, ירושלים תשמ"ח, עמ' צז,
סי' צא, ובסידור ר' שלמה מגרמייזא, מהדורת ר"מ הרש"ר, ירושלים תשל"ב,
עמ' קכא, ובמהרי"ל סוף ה' חו"מ, מהדורת רש"י שפיצר, ירושלים תשמ"ט,
עמ' ר (ועיין בהערות 9—10 שם). וראה במקורות שציינו במנהגים דק"ק
וורמיישא בהערות שם.

62 טעם זה הובא באוצר דינים ומנהגים לרי"ד אייזענשטיין, ניו יורק תרע"ז,
עמ' 24ב, בשם המהרי"ל, (ואולם טרם מצאתיו שם). ע"ע בשדי המד, רח"ח
מדיני ח"ב, עמ' 343, סי' קנד, שהביא טעם זה משו"ת בית אב (לר' אברהם
אהרן יודלביץ, או"ח, ורשא תרנ"ו), בדף האחרון שאחר לוח המפתח.

63 ואילו באסרו חג שלאחר שבועות יש הרבה שסוברים שיש בו איסור מלאכה.
ראה משנה למלך שם, ובאנציקלופדיה לתלמודית שם, בסוף ערך "אסרו חג".
ואכן כך נהגו בקהילת ג'רבא. ראה זכרי כהונה, שבספר ברית כהונה השלם, לר'
משה הכהן, ח"ב 4, בני ברק תש"ן, עמ' תקס.

64 רצה לדייק מדברי רש"י בפסחים מז ע"א, ד"ה שני ימים של ראש השנה,
שכתב: ... ושני ימים טובים של ראש השנה דוקא נקט, דבזמן לחם הפנים לא
היו ימים טובים של גלויות, עכ"ל. משמע קצת שבא"י אחרי ההרבן יש שני
ימים טובים.

65 דעת הראב"ד היא מהשגותיו על הרז"ה בפ"ד דפסחים, ואולם הראיה מכאן
מבוססת על טעות דפוס, ראה תורה שלמה, לרמ"מ כשר, הי"ג, עמ' קלא,
והערותו של ר"י שציפנסקי, בספרו ארץ ישראל בספרות התשובות, ח"ג,
ירושלים תשל"ט, עמ' תעד הערה 3.

66 וראה במנחת אלעזר ח"ח, ברקלין תשל"ד, סי' י, והובאו הדברים בשציפנסקי
שם, עמ' תעב—תעה.

67 וראה בשדי חמד ח"ב עמ' 343, שהביא מן הפוסגה ח"ד, עמ' נו—נה, דבריו של
ר"י פריימאן, דמנהג זה היה לראשונה בא"י שעשו כן משום אחיהם שבחול"
שעושים יו"ט שני, שלא יאמרו הגוים שישראל נעשים אגודות אגודות, ושוב
נתפשט גם בחול". ועל השדי חמד נוטה לדחות את דבריו.

68 מובא במנהגי ארץ ישראל, לר"י גליס, ירושלים תשכ"ח, עמ' קנה. הערה זו היא
מאחרי שנת תרכ"ה, שאז נתמנהגה לרבנות בחברון. ראה עליו באנציקלופדיה
לתולדות חכמי ארץ ישראל, לר"י גליס, ח"א, ירושלים תשל"ה, עמ' קפב—קפה.

69 ע"פ תורת חיים ח"ג סי' ה, וזכור לאברהם (לר' אברהם בר' שמואל אלקלעי),
ה' פסח סי' תכט סעיף ב, שכתב: ובשאלונקי נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה
שום מוצאי יום טוב (שו"ע סי' תצד סק"ד). גם זה מצאתי מובא בשו"ת תשובות
והנהגות ח"ב, לר"מ שטרנבוך, ירושלים תשמ"ט, בשם ספר תורה לשמה,
לבעל הבן איש חי (ק"מ) שכתב שחייבין לנהוג באסרו חג כמו בחולו של מועד
ללבוש בגדי שבת ולמנוע עצמו ממקח וממכר כשאינו דבר האבד. ולדבריו
מפורש יוצא כן כמקובלים מפי האר"י ז"ל שזהו ברא כרעא דאבוב דהמועד
גופא. ועוד מעיד הוא שם שראה בעיה"ק ירושלים שנוהגים ללבוש שטריימל
ובגדי שבת, ושמא זה מאותו הטעם, ע"ש. וראה בשער הכוונות, דרוש א
מדרושי אסרו חג, עמ' ע"א: ... ביום שלאחר יו"ט עושים אסרו חג שהוא
בבחינת המשכת אור קדושת יו"ט מקום השולחן ... ושם דרוש ב, עה ט"ב:
... אסרו חג פירושו מלשון איסור לחג וקשר שלא תסתלק קדושת החג לגמרי.
אמנם נתקשר בקדושת החג כדי שתשאיר לנו קצת הארה מן החג ביום זה

של אסרו חג. וראה מה שכתב על זה בספר אבן השוהם ח"ג, ירושלים תשמ"ט,
לאו"ח תכט, עמ' כד—כה.
ועתה ויאיתי שהר"י שטרנפלד הביא בצפונות ז, תש"ן, עמ' סה, ושוב שם ט,
תשנ"א, עמ' קז, שהגר"ח גריינימן (בדינים והנהגות עמ' קד) הביא שהחזון
איש הקפיד לא לעשות מלאכה דאורייתא ביו"ט שני של גלויות בארץ ישראל.

דוגמה נוספת למנהג שיסודו בנטיה ל"חסידות" ופרישות מחמירה, מן
הדורות האחרונים, מוצאים אנו בהתפתחות אופיו של "אסרו חג". הגמרא
בסוכה מה ע"ב מביאה מימרא בשם ר' ירמיה משום ר"ש המחזוי משום
ר' יוחנן המכותי בזה"ל: כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה, מעלה עליו
הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר, "אסרו חג בעבתים
עד קרנות המזבח" (תהלים קיח כז). רש"י מבאר שם (ד"ה באכילה
ושתייה): שקורא לחג עונג במאכל ומשתה. ויש אומרים: יום שלאחר החג
וזכו. לפי פירושו הראשון של רש"י, "אסרו חג" הוא בתוך החג עצמו, וצריך
להוסיף במאכל ומשתה זכר לקרבנות. ואילו לפי פירושו השני מדובר ביום
שלאחר החג, שאז צריך להרבות בשמחה במאכל ומשתה. ועל פי פירושו
השני של רש"י קבע בעל שבלי הלקט סי' רסב, עמ' 251:

ואפילו במוצאי יום טוב צריך אדם לשמוח ולמעט בהספד ובתענית,
דכתיב, "אסרו חג בעבתים". אמרה תורה: עשו איסור לחג, וכתיב
בעזרא, "וביום עשרים וארבעה לחודש הזה נאספו בני ישראל בצום
ובשקים וגו'" (נחמיה ט א). ובירושלמי דעבודה זרה [א א] 58 מפרש
[ר' יודן] למה לא עשו כן בעשרים ושלושה, שהרי חול היה במוצאי
החג הסוכות. משום בריה מועדא, פי' יום שלאחר המועד קרי "בריה
דמועדא", הוא יום אסרו חג, כמו שפרשנו. ועל כן נהגו שלא ליפול
על פניהם ביום אסרו חג, ולא לומר וידוי ואבינו הרחמן אם חל בשני
או חמשי, ואם ח"ו נפטר בו מת, נהגו לומר צדוק הדין ביחד, שלא
כדרך הספד ... וכו'.

נמצא, שלפי תפיסתו של ר' צדקיה בר' אברהם הרופא, בעל השבלי הלקט
(שחי ברומא במאה הי"ג), כבר בראשית ימי בית שני נהגו מנהג זה של
אסרו חג. אמנם התוספות בראש השנה יט ע"ב (סוף ד"ה מימות עזרא)
חולקים על כך. וכתבו: ואין לומר דשבקוה לתעניתיהו [ביום כ"ג בתשרי]
משום מחרת יום טוב, ומשום כך המתניו עד כ"ב בו, דאז [כצ"ל] לא היו
נוהגים בו ... וכו' 59. ואף לאלה שאסרו התענית וכו' במוצאי החג לא
החשיבו איסור זה כמין הדין אלא כבא מכת המנהג. שהרי אמרו (ברייתא
בתענית יז ע"ב, והשוה שם יח ע"א): שבת ויום טוב הן אסורין בהספד,
לפניהם, ולאחריהם מותרים 60. ואולם נתפשט המנהג, בעיקר בין קהילות
אשכנז, "להרבות קצת באכילה ביום אחרי החג, והוא אסרו חג" (רמ"א,
או"ח תכט ב) 61. ועוד נתנו טעם לכך, "משום דשלמים נאכלים לשני ימים,
וא"כ ביום שלאחר יום טוב איכא עוד בשר הקרבן, וע"כ נוהגים בו קצת
שמחה" 62.

עד כה דובר באיסור תענית, הספד ונפילת אפים, ותוספת שמחה באכילה
ושתייה. ואולם טרם הזכר איסור מלאכה. ואכן פסק בעל שלטי הגבורים,
בהגהות מרדכי לשבת פ"ב סי' ג (והתשב"ץ הקטן סי' קסט, והמגן אברהם
סי' תצד) שאין כל איסור [מלאכה], ואפילו הנשים הנוהגות איסור מלאכה
בראש חודש, מותרות באסרו חג, וכל שכן האנשים. (וראה עוד בערוך
השלחן תצד סק"ז) 63. ואע"פ שאין כל ספק בדין זה, בכל זאת מצאנו כאלה
אשר התמירו בו ואסרו את המלאכה באסרו חג של כל הרגלים. מאלפים
במיוחד הם דבריו של ר' אלעזר שפירא ממונקטש, בדרכי חיים ושלום
(מונקטש ת"ש, ד"צ ירושלים תשל"ו), סי' תקכד:

מאד השביח מנהג החסידים והיראים בעיה"ק ירושלים שהולכים
ביו"ט שני לכבוד איסורו ולכבוד כלל ישראל אחיהם שבגולה
במלבוש שבת ויו"ט, וגם מונעים עצמם ממלאכה בפרהסיא, הגם
שע"פ דינא נפסק בפוסקים להלכה שחול הוא אצלם לענין הנהגת
תפילין ותפילת חו"מ, מ"מ טוב למנוע עצמו בדברים שאין נצרך
כל כך, כיון שנראה מלשון רש"י ... לאחר חרבן בית המקדש צריך
גם בא"י להחזיק יו"ט שני של גלויות 64, ודעה הראב"ד גם בשיטה
זו 65.

ונמצא בזהר חי להגה"ק מהרי"א [= ר' יצחק יהודה חיאל ספרין]
מקמארנא (פ' פנחס דף רלא) [לבוב—פרמישלה תרל"ה—תרס"א],
אם יסכימו חכמי ארץ ישראל לעשות גם כן בארץ ישראל כעת שני
יו"ט, כמו שאנו [בחול"ל] עושים, היה קירוב הגאולה. וסיים רבינו
(מנחת אלעזר ח"ו בכתב יד) 66, הגם שלדינא לא קיימא לן כן, ומי
יהין לחדש דבר כזה בימינו נגד הלכות אבותינו ומנהגי רבותינו
והחלטות כתבי האר"י ז"ל ומרן הב"י, על כל פנים בדבר הנ"ל
יפה מנהג החסידים והיראים 67.